

# مراعه‌دی است باجانان

نشریات هم مانند ما آدمیان متولد می‌شوند، رشد می‌کنند، بالغ می‌شوند، به شکوفایی می‌رسند، با گروهی از آدمیان پیوندهای دوستی برقرار می‌کنند و سرانجام دیر یا زود می‌روند. تفاوت آن‌ها با آدمیان در این است که دوران‌های عمر آن‌ها با دوران‌های زندگی ما متناسب نیست. چه فراوان‌اند نشریاتی که کوتاه‌زمانی پس از تولد به پیری می‌گرایند و آخرین بازدم خود را اندکی پس از تولد بر می‌آورند و چه بسا نشریات چندده‌ساله که هنوز در عنفوان جوانی، بلوغ و پویایی‌اند!

به روشنی به یاد دارم روزی را که در دفتر مدرسه‌مان در آن روستای دوردست، نخستین شماره‌ی نشریه‌ی رشد آموزش زیست‌شناسی را دیدم و آن را با ناباوری دست گرفتم. آن شب نخوابیدم تا همه‌ی مقاله‌های آن را تا آخر نخواندم. امروز، پس از گذشت ۲۲ سال هنوز

عنوان‌های مقاله‌های آن شماره را که متجاوز از عدد ۶ نبودند، به یاد دارم: «حیات: پدیده‌ی مورد تلاقی دیدگاه‌های فلسفی، علمی، احساسات عمومی و مذهبی»، «دریچه‌ای بر شگفتی‌های دنیای زیست‌شناسی مولکولی»، «پیرامون زیست‌شناسی طبیعت»، «خاستگاه رشد گیاهان»، «فیزیولوژی گرسنگی و سیری»، «ساختمان و عمل ماهیچه‌های اسکلتی».

در آن زمستان سرد بی‌باران، در آن دبیرستان کوچک روستایی دانش‌آموزانی داشتیم که هر روز با پای پیاده از راه‌های دور می‌آمدند، با کوله‌باری از کتاب، دفتر، قلم و نان خشکیده. نیمروز اما، در صفی در زیر سقف راهرو کوتاه مدرسه بر زمین می‌نشستند، نان خشکیده در آب سرد فرو می‌بردند و به دهان می‌گذاشتند تا جان داشته باشند و بتوانند به رهپویایی تنها راه فرهنگ و اعتلای گونه‌ی آدمی، یعنی راه تعلیم و تربیت ادامه دهند.

در آن سال هنوز نه از رایانه یا فناوری اطلاعات و ارتباطات خبری بود و نه از وسایل ارتباطی امروزی. هفته‌ها طول می‌کشید تا نامه‌ای از شهری به شهری دیگر برسد و معلم یگانه پیک علم و تنها منبع و مرجع علمی دانش‌آموزان به شمار می‌رفت.

در آن روز که خشکسالی بر منطقه غلبه داشت و من قطره‌های باران پربرکت واژه‌های نخستین شماره‌ی نشریه‌ی رشد آموزش



زیست‌شناسی را غنیمت شمرده و به فال نیک گرفته بودم، خبرم نبود که بیست و چند سال بعد، یعنی در چنین روزی، خود سرمقاله نویسن این نشریه که هنوز یگانه نشریه‌ی ویژه‌ی دبیران زیست‌شناسی کشور باقی مانده است، خواهم بود. امسال اما، نشریه‌ی رشد آموزش زیست‌شناسی بیست و دومین سال تولد و بیست و یکمین سال انتشار خود را در حالی آغاز می‌کند که در دنیای آموزش و پرورش سروشی دیگر طنین انداز است. روش‌ها و هدف‌های آموزشی متحول شده‌اند و دانش علمی سوار بر امواج فناوری‌های اطلاع‌رسانی و ارتباطات شتابان در حرکت است و گیتی را درمی‌نوردد تا چهره‌ای نوین به جامعه‌ی تعلیم و تربیت جهانی بدهد. انتظاراتی که امروزه معلم از دانش‌آموز، دانش‌آموز از معلم و جامعه از این هر دو دارد، از نوع دگرگند.

نمی‌دانم که هریک از آن دانش‌آموزان روستایی اکنون کجایند و چه می‌کنند. خبر ندارم که آیا هیچ یک به دنیای زیست‌شناسی پای گذاشته‌اند یا نه. اما اگر یک یا چند تن از آنان امروزه با زیست‌شناسی سروکار داشته باشند، بی‌گمان آن را دنیایی بس مهیج و جالب یافته‌اند، دنیایی متفاوت با دنیای زیست‌شناسی ۲۲ سال پیش. چه، هر روز خبرهای تازه‌ای از یافته‌های زیست‌شناسان می‌شنوند و آثار علم زیست‌شناسی را در زندگی روزمره‌ی خود مشاهده می‌کنند. مشاهده می‌کنند که پیشرفت‌های زیست‌شناسی بویژه در سال‌های آغازین سده‌ی بیست و یکم از آن علمی پویا و بالنده ساخته‌اند.

شک نداریم که این پیشرفت‌ها و پویایی‌ها که در نتیجه‌ی تلاش‌های پی‌گیر زیست‌شناسان به تغییر جایگاه آدمی در سامانه‌ی جانداران کروی‌خاکی منجر شده، جایگاه علم زیست‌شناسی را تغییر داده است؛ اما اگر در این باره واقع‌بینانه‌تر ببیندیم، مشاهده خواهیم کرد که همین پیشرفت‌ها کار معلمان زیست‌شناسی را متفاوت و تدریس زیست‌شناسی را در جهان امروز بسیار دشوارتر کرده‌اند. معلم امروزی زیست‌شناسی باید بکوشد در جریان همه‌ی یافته‌های نوین زیست‌شناسی قرار داشته باشد تا بتواند در ارتباط با دانش‌آموزان خود موفق باشد. تنگی وقت از یک سو و انتظاراتی که جامعه‌ی آزمون‌زده‌ی ما از معلم و دانش‌آموز دارند از سوی دیگر، همه به دشواری کار افزوده‌اند.

اما کمبود فرصت و وقت و آزمون‌زدگی فقط دغدغه‌ی معلمان زیست‌شناسی کشور ما نیست. چندی است که کارشناسان جهانی آموزش زیست‌شناسی نیز این دشواری کار را به موضوع بحث‌ها و گفت‌وگوهای خود تبدیل کرده و عنوان «معمای بزرگ آموزش زیست‌شناسی» را به آن داده‌اند. سؤال اساسی معمای بزرگ زیست‌شناسی این است: «معلمان زیست‌شناسی این همه سرفصل و موضوع جدید و گوناگون را چگونه در مدت محدود سال تحصیلی تدریس و ارزشیابی کنند؟ آیا راه‌حلی برای این معما وجود دارد؟ بیست و یکمین سال انتشار نشریه‌ی رشد آموزش زیست‌شناسی را با مقاله‌ی «معمای بزرگ آموزش زیست‌شناسی» که در صفحه‌های بعدی آمده است و به بررسی دشواری‌های آموزش زیست‌شناسی در جهان امروز می‌پردازد، آغاز می‌کنیم.

نشریه‌ی رشد آموزش زیست‌شناسی در آستانه‌ی بیست و یکمین سال انتشار خود بار دیگر از همه‌ی خوانندگان وفادار و همکاران مترجم و مؤلف خود که همواره در پیشرفت و بهبود آن مشارکت داشته‌اند، سپاسگزاری و تجدید عهد می‌کند و می‌کوشد زمینه‌ای مناسب و مساعد برای اطلاع‌رسانی، تحلیل، آموزش و بحث درباره‌ی آموزش زیست‌شناسی باشد و بدین ترتیب به ارتقای دانش و مهارت‌های معلمان و در پی آن تحقق هدف‌های یادگیری علوم تجربی، بویژه زیست‌شناسی کمک کند و من الله التوفیق.

سردبیر